

УДК 349.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.32>

ВИДИ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ БЕЗДОМНИХ ОСІБ

Мокрицька Н.П.,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент, Львівський державний
університет внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0003-0318-5285>
nat3mok4@ukr.net

Мокрицька Н.П. Види соціальних послуг для бездомних осіб.

У статті досліджуються види соціальних послуг, які надаються бездомним особам відповідно до Закону України «Про соціальні послуги». На підставі аналізу законодавчих норм та наукових напрацювань обґрунтовується необхідність застосування комплексного підходу при функціонуванні системи надання послуг бездомним особам з огляду на державні соціальні стандарти, які визначають порядок надання відповідної соціальної послуги для осіб, що опинилися в складних життєвих обставинах.

З'ясовано, що бездомні особи є отримувачами таких соціальних послуг як надання притулку, нічний притулок, підтримане проживання бездомних осіб, соціальна інтеграція та реінтеграція та натуральна допомога. Водночас законодавство України передбачає можливість застосування до бездомних осіб таких видів соціальних послуг як інформування та соціальна профілактика, представництво інтересів, соціальний супровід при працевлаштуванні та на робочому місці, представництво (медіація).

З огляду на те, що єдиною соціальною послугою в межах якої надається невідкладна медична допомога на вулиці є екстрене (кризове) втручання необхідно визнати бездомних осіб її отримувачем. Також запропоновано доповнити перелік соціальних послуг для бездомних осіб також соціально-психологічною реабілітацією.

Акцентується увага на необхідності узгодження положень ст. 17 Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» та ст. 16 Закону України «Про соціальні послуги» в частині видів соціальних послуг, які надаються бездомним особам. Доведено, що тимчасовий притулок, соціальні, медичні, юридичні, освітні, та реабілітаційні послуги для бездомних осіб у розумінні положень Закону України «Про соціальні послуги» не передбачені. Тому запропоновано в частині, що стосується бездомних осіб, викласти положення ст. 17 Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» у такій редакції «Бездомні особи мають право на соціальні послуги та ре-

білітацію у порядку та на умовах, які визначені законодавством України».

Ключові слова: бездомна особа, реінтеграція, соціальна послуга, державний стандарт.

Mokrytska N. P. Types of social services for homeless people.

The article examines the types of social services provided to homeless persons in accordance with the Law of Ukraine «On Social Services». On the basis of the analysis of legislative norms and scientific developments, the need to apply a comprehensive approach to the functioning of the system of providing services to homeless persons is substantiated, taking into account the state social standards, which determine the procedure for providing appropriate social services for persons who find themselves in difficult life circumstances.

It was found that homeless persons are recipients of such social services as shelter, night shelter, supported accommodation of homeless persons, social integration and reintegration, and in-kind assistance. At the same time, the legislation of Ukraine provides for the possibility of applying to homeless persons such types of social services as information and social prevention, representation of interests, social support during employment and at the workplace, representation (mediation).

Given the fact that the only social service within which emergency medical assistance is provided on the street is emergency (crisis) intervention, it is necessary to recognize homeless persons as its recipients. It is also proposed to supplement the list of social services for homeless people with social and psychological rehabilitation.

Attention is focused on the need to harmonize the provisions of Art. 17 of the Law of Ukraine «On the Basics of Social Protection of Homeless Persons and Homeless Children» and Art. 16 of the Law of Ukraine «On Social Services» regarding the types of social services provided to homeless persons. It has been proven that temporary shelter, social, medical, legal, educational, and rehabilitation services for homeless persons in the sense of the provisions of the Law of Ukraine «On Social Services» are not provided for. Therefore, it is suggested that the

provisions of Art. 17 of the Law of Ukraine «On the Basics of Social Protection of Homeless Persons and Homeless Children» in the following wording: «Homeless persons have the right to social services and rehabilitation in the order and under the conditions determined by the legislation of Ukraine.»

Keywords: homeless person, reintegration, social service, state standard.

Постановка проблеми. Система надання соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах охоплює правовим регулюванням дуже вразливу і водночас соціально незахищену соціальну групу громадян, якими є бездомні особи. Їхній посилений соціальний захист гарантується Законом України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» від 02.06.2005 р. № 2623-IV. [1] Водночас бездомні особи мають право на соціальні послуги відповідно до положень Закону України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. [2] Норми зазначених законодавчих актів і досі не узгоджені між собою, що спричинює труднощі у реалізації права на соціальний захист бездомними особами. Загальна кількість таких осіб не може бути представлена статистичними даними з огляду на специфіку надання їм соціальних послуг, в основі якого є вільне волевиявлення утримувача відповідних соціальних послуг. За інформацією Національної соціальної сервісної служби станом на 01.01.2022 рік в Україні функціонувало 73 заклади для бездомних осіб (з них 61 заклад комунальної форми власності), в яких протягом 2021 року перебувало на обслуговуванні 32,6 тис. осіб. [3]

Стан опрацювання цієї проблематики. Проблеми соціального захисту бездомних осіб завжди перебував у полі досліджень науковців у сфері права соціального забезпечення. Проте система державних стандартів надання соціальних послуг тривалий час знаходилася на стадії зародження та формування. Вагомий внесок у її розвиток зробили А.О. Гудзь, О.В. Тищенко, Н.В. Кабаченко, Б.І. Шашків. Особливої уваги заслуговує дисертаційне дослідження А.О. Медвідь. [4; 5; 6; 7; 8]

Метою цієї статті є комплексне дослідження видів соціальних послуг для бездомних осіб, внесення пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства з метою ефективної реалізації прав бездомних осіб у сфері соціального захисту.

Виклад основного матеріалу. Серед чинників, які можуть зумовити настання складних життєвих обставин, з настанням яких особа має право на отримання соціальних послуг є бездомність. (ч. 1 ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги»). [2] Законом України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних ді-

тей» передбачено правові засади функціонування система реінтеграції бездомних осіб з метою їх повернення до життя в суспільстві як повноправних його членів. Тут у ст. 1 цього акту передбачено, що бездомною є особа, яка перебуває у соціальному становищі бездомності. До бездомних осіб належать безпритульні особи та особи, які мають притулок. Під безпритульною особою розуміють повнолітню особу, яка проживає на вулиці, в парках, підвалах, під'їздах будинків, на горищах, об'єктах незавершеного будівництва, в інших місцях, непризначених та непридатних для проживання, у тому числі жилих приміщеннях, що перебувають в аварійному стані. Разом з тим, особою, яка має притулок вважається особа, яка отримує послугу тимчасового притулку в закладах для бездомних осіб та інших соціальних закладах і установах, що надають такий притулок. Відповідно до змісту положень ст. 17 та 19 цього акту передбачено бездомним особам надаються послуги безкоштовно чи плати (відповідно до законодавства) за місцем їх проживання або місцем перебування, а саме в закладах для цієї категорії осіб. Зокрема, йдеться про будинок нічного перебування, центр реінтеграції бездомних осіб, соціальний готель та інші заклади, що надають послуги бездомним особам. Для їх загального позначення у цьому акті використовується термін «суб'єкти реінтеграції». [2]

Також важливу роль відіграє соціальне патрулювання як мобільна форма надання соціальних послуг поза межами закладів для бездомних осіб. У Порядку проведення соціального патрулювання, який затверджений наказом Мінсоцполітики України від 19.07.2011 р. № 283 передбачено, що соціальне патрулювання може здійснюватися працівниками закладів для бездомних осіб, представниками громадських і благодійних організацій. Користувачами послуг є бездомні особи віком від 18 років, які через різні обставини постійно/періодично проживають на вулиці і не користуються або частково користуються послугами закладів соціального захисту для бездомних осіб. [9]

До видів соціальних послуг, які можуть надаватися в умовах соціального патрулювання належить роздача їжі; видача гуманітарної допомоги (одяг, взуття тощо); надання першої медичної допомоги; забезпечення санітарно-гігієнічними засобами; направлення бездомних осіб до центрів обліку для взяття їх на облік; направлення відповідно до потреби до медичних закладів, установ та організацій. (п. 2.2. Порядку проведення соціального патрулювання). Однак вже у п. 2.4. цього акту набір соціальних послуг суттєво розширений. Адже сюди можна віднести також направлення до відповідного закладу/установи, враховуючи потреби клієнта тощо; проведення опитування шляхом заповнення анкети за згодою

клієнта, індивідуальної або групової бесіди, обговорення кризової ситуації і варіантів її вирішення, пропозиції варіантів ночівлі тощо; надання інформаційних послуг; проведення бесіди щодо попередження суспільно небезпечних хвороб тощо. [9]

Важливо додати, що у таких нестандартних умовах (поза приміщеннями, у яких працюють надавачі соціальних послуг), у місцях, звичних для закритих щодо контактування соціальних груп, у місцях, де вони мешкають, гуртуються, проводять разом час соціальним патрулем надається соціальна послуга вуличного консультування. Її особливістю є те, що не укладається договір про надання соціальних послуг, не складається індивідуальний план надання соціальної послуги. достатньо прийняття рішення про надання соціальної послуги чи відмову в її наданні безпосередньо при зверненні осіб. (наказ Мінсоцполітики України від 02.07.2015 р. № 678 «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги консультування»). [10]

Співвідношення положень Порядку здійснення соціального патрулювання та Державного стандарту соціальної послуги консультування дає підстав для висновку, що соціальна послуга вуличного консультування не вміщує увесь набір соціальних послуг, який надається соціальним патрулем. Очевидно йдеться лише про надання інформаційних послуг; проведення бесіди щодо попередження суспільно небезпечних хвороб, проведення опитування шляхом заповнення анкети за згодою клієнта, індивідуальної або групової бесіди, обговорення кризової ситуації і варіантів її вирішення, пропозиції варіантів ночівлі тощо.

Окрім цього, у ст. 17 Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» суб'єктами, які забезпечують реінтеграцію бездомних осіб, можуть надаватися такі послуги: тимчасовий притулок, соціальні, медичні, юридичні, освітні, реабілітаційні. [1]

Разом з тим перелічені види соціальних послуг не відповідають змісту норм Закону України «Про соціальні послуги», який визначає поняття, види, умови та порядок надання соціальних послуг усім суб'єктам, що опинилися у важких життєвих обставинах і потребують допомоги. [2]

Тут у ст. 1 передбачено, що соціальні послуги це дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. За змістом положень ст. 17 та 22 цього акту впливає, що соціальні послуги надаються особам надавачами соціальних послуг державного, комунального, недержавного секторів відповідно до державних стандартів соціальних послуг. Надання більшості соціальних послуг потребує укладення договору про надання соці-

альних послуг. У державному стандарті соціальних послуг:

1) встановлюються вимоги щодо забезпечення необхідного рівня доступності соціальних послуг, зокрема на кожному етапі їх надання;

2) визначаються зміст та обсяг, норми і нормативи, умови та порядок надання соціальних послуг, показники їх якості. [2]

Для надання соціальних послуг винятково бездомним особам розроблені три державні стандарти соціальних послуг. [11,12, 13]

Класифікація соціальних послуг наведена у ст. 16 Закону України «Про соціальні послуги». Відповідно до ч. 5 ст. 16 Закону України «Про соціальні послуги» передбачено, що перелік соціальних послуг, що надаються відповідно до цього Закону, визначається класифікатором соціальних послуг. [2]

Наказ Мінсоцполітики України «Про затвердження Класифікатора соціальних послуг» від 23.06.2020 р. № 429 містить систематизоване зведення назв соціальних послуг, їх короткий опис, строк надання, а також перелік категорій отримувачів цих послуг. Його аналіз дає підстав для висновку, що соціальними послугами, які надаються бездомним особам є : надання притулку, нічний притулок, підтримане проживання бездомних осіб, соціальна інтеграція та реінтеграція, натуральна допомога. [14]

З огляду також на те, що бездомні особи є одним з основним суб'єктів надання соціальних послуг на вулиці, тому їм надаються також такі соціальні послуги як інформування та соціальна профілактика. [15]

Проте заслуговує на увагу також така соціальна послуга, яка може теж надаватися на вулиці як екстрене (кризове) втручання. Її аналіз дає підстав вважати, що до суб'єктів її надання бездомні особи не належать. Однак це лише одна соціальна послуга, в межах якої надається невідкладна медична допомога на вулиці. Вона також включає першу психологічну допомогу; консультування; інформування; представництво інтересів; допомогу в організації отримання безоплатної правової, допомоги, притулку тощо. [14]

Як вже зазначалося, соціальна послуга вуличного консультування не вміщує увесь набір соціальних послуг, який надається соціальним патрулем. Відтак, на нашу думку, екстрене (кризове) втручання є найбільш прийнятним набором заходів в умовах соціального патрулювання. Тому пропонуємо доповнити перелік суб'єктів надання соціальної послуги екстреного (кризового) втручання бездомним особам. Ця послуга надається у відповідності до Державного стандарту соціальної послуги кризового та екстреного втручання, який затверджений наказом Мінсоцполітики України від 01.07.2016 р. № 716. [16]

Відповідно до положень цього акту та ст. 22 Закону України «Про соціальні послуги» екстрене (кризове) втручання надається не більше 72 годин з початку надання соціальної послуги на підставі акту з надання соціальної послуги кризового та екстреного втручання, що містить інформацію про заходи, строки, місце й умови наданої соціальної послуги. Водночас договір про надання соціальних послуг не укладається. [2]

Не можна оминати увагою і соціальну послугу представництва інтересів. Правові питання організації її надання регулюються Державним стандартом соціальної послуги представництва інтересів, який затверджений наказом Міністерства соціальної політики України від 30.12.2015 р. № 1261. Спеціальним є захід щодо сприяння в реєстрації місця проживання або перебування, якого можуть потребувати бездомні особи. Утім ведення переговорів від імені отримувача соціальних послуг не здійснюється для бездомних осіб. [17]

Зазначимо, що Законом України № 2193-IX від 14.04.2022 р. були внесені зміни та доповнення до ст. 23 Закону України «Про соціальні послуги». Зокрема, визначено перелік соціальних послуг, які можуть надаватися екстрено (кризово) – це консультування, надання притулку, догляд, підтримане проживання, короткотермінове проживання, натуральна допомога, транспортні послуги тощо) у разі наявності загрози життю чи здоров'ю особи та у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях. [2]

Повертаючись до переліку соціальних послуг, який визначений у ст. 17 Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» впливає, що тимчасовий притулок в загальному підпадає під ознаки соціальних послуг – надання притулку та нічний притулок. [1]

Проте соціальні, медичні, юридичні, освітні, послуги описують набір заходів, які є складовими окремих видів соціальних послуг, які вже згадувалися у статті. Щодо реабілітаційних послуг, то вони складають зміст соціальної послуги стаціонарного догляду та денного догляду та надаються відповідно до індивідуальних програм реабілітації. У ній містяться необхідні реабілітаційні заходи для осіб з інвалідністю згідно вимог Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю» від 06.10.2005 р. № 2961-IV. [18] Водночас положеннями ст. 3 Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» від 03.12.2020 р. № 1053-IX 2 до осіб, яким надається реабілітаційна допомога, належать особи з обмеженнями повсякденного функціонування та особи, у яких захворювання, травми, вроджені порушення або інші стани здоров'я можуть призвести до обмеження повсякденного функціонування або стійкого обмеження життєдіяльності. [19] Основи

законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 р. № 2801-XII подають таке визначення реабілітаційної послуги, яка за своїм змістом не є соціальною послугою. [20]

До того ж в межах положень Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» заклади, які надають реабілітаційні послуги, стосуються тільки безпритульних дітей. Немає згадки про надання реабілітаційних послуг бездомним особам і у Законі України «Про соціальні послуги».

Аналіз Класифікатора соціальних послуг дає можливість для висновку, що найближче до потреб бездомних осіб в частині надання реабілітаційних заходів належить соціально-психологічна реабілітація. Але серед отримувачів соціальних послуг бездомних осіб немає. Оскільки суб'єктами реінтеграції не здійснюють соціально-психологічну реабілітацію, як видається, доцільно надати можливість бездомним особам теж реалізовувати право на цю соціальну послугу. [14]

Отже бездомні особи мають право на реабілітаційну допомогу на умовах та у порядку, який визначений Законами України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю» та «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я».

Перелік соціальних послуг, який визначений ст. 17 Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» А.А. Гудзь пропонує доповнити психологічними, інформаційними та послугами з працевлаштування. [4, с. 322] З огляду на це зазначимо, що психологічні та інформаційні послуги є тепер заходами. Проте зміст послуги з працевлаштування регулюються Державним стандартом соціальної послуги соціального супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці, який затверджений наказом Мінсоцполітики України від 21.09.2016 р. № 1044. Відповідно до змісту цього акту отримувачем цієї соціальної послуги є особа, яка перебуває у складних життєвих обставинах, не здатна на рівних умовах конкурувати на ринку праці та потребує соціальної послуги або отримує її, то бездомні особи теж можуть бути її суб'єктами надання. [22] Аналогічний підхід можна застосувати при наданні соціальної послуги представництва (медіації). [22]

Доцільно додати, що положеннями Закону України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» в основі соціального захисту бездомних осіб покладено систему їхньої реінтеграції. З метою їх повернення до життя в суспільство як повноправних членів, як видається, важливим фактором для функціонування системи реінтеграції є застосування диференційованого підходу до оцінки потреб бездомних осіб. погоджуємося з думкою О. Тищенко, що розробка відповідних заходів щодо реінтеграції бездомних громадян потребує також диференційованого під-

ходу, який би враховував їх вік, рівень освіти, кваліфікацію, стан здоров'я, наявність дітей, реєстрації та інші фактори. [5, с. 245]. У своєму дисертаційному дослідженні А.О. Медвідь пропонує єдиний державний стандарт у сфері надання соціальних послуг бездомним особам і безпритульним дітям – «Стандарт надання соціальних послуг бездомним особам в процесі їх реінтеграції». [8, с. 185]. Проте, варто підтримати позицію Н. Кабаченко про те, що «функціонування системи підтримки бездомних людей повинна орієнтуватися на різноманітні групи бездомних людей та їх специфічні потреби. Послуги та заходи з реінтеграції бездомних необхідні лише тоді, коли вже має місце процес чи стан соціального виключення. Водночас існує велика група бездомних людей, які не є соціально виключеними і не потребують послуг з реінтеграції, а лише мають необхідність в житлі (помешканні для проживання) чи принаймні «місці для проживання». Також існує велика група соціально уразливих людей, які перебувають у стані ризику втратити житло та набути статус бездомного чи вже нещодавно стали бездомними». [6, с. 196, 194]

Тому, якщо співвіднести види соціальних послуг з тими, які визначені ст. 17 Закон України «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей», то можна зробити висновок, що вони не співпадають і потребують узгодженості між собою.

Висновки. З огляду на вищевикладене, можна зробити висновок, що система надання соціальних послуг бездомним громадян охоплює великий обсяг законодавчого матеріалу. Однак вона перебуває ще на стадії узгодження нормативної бази. Аналіз комплексу соціальних заходів, які надаються в межах певної соціальної послуги з метою реінтеграції особи та повернення її до повноцінного суспільного життя свідчить про необхідність внесення змін у законодавство з тим, щоб перелік соціальних послуг не суперечив положенням Закону України «Про соціальні послуги». Адже такий підхід сприяє утвердженню низького рівня правового регулювання соціального захисту тих осіб, які силу різних причин реально втратили житло і потребують соціальної підтримки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей : Закон України від 02.06.2005 р. № 2623-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15?find=1&text=%D1%80%D0%B5%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80#w1_9 (дата звернення 11.04.2023).
2. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення 11.04.2023).

3. В умовах воєнного стану особи без постійного місця проживання отримують соціальні послуги, – Мінсоцполітики URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-umovah-voennogo-stanu-osobi-bez-postijnogo-miscya-prozhivannya-otrimuyut-socialni-poslugi>.
4. Гудзь А.О. Соціальні послуги бездомним особам та безпритульним дітям за законодавством України. *Митна справа*. 2013. № 6(2.1). С. 320–325. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_6\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2013_6(2)).
5. Тищенко О.В. Соціально-правове становище бездомних громадян України. *Публічне право*. 2013. № 1. С. 238–246. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2013_1_34.
6. Кабаченко Н. Проблеми державного управління у сфері соціального захисту бездомних. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2010. Вип. 2. С. 192–198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2010_2_27.
7. Сташків Б.І. Правове регулювання соціального забезпечення бездомних громадян та осіб, звільнених з місць позбавлення волі. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 37. С. 30–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2008_37_6.
8. Медвідь А.О. Соціальний захист бездомних осіб і безпритульних дітей: дис. ... к. ю. н.: 12.00.05. Нац. ун-т «Одеська юридична академія». 2015. 240 с.
9. Про затвердження Порядку здійснення соціального патрулювання: наказ Міністерства соціальної політики України від 19.07.2011 № 283 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0953-11#Text> (дата звернення 11.04.2023).
10. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги консультування: наказ Міністерства соціальної політики України від 02.07.2015 р. № 678 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0866-15> (дата звернення 11.04.2023).
11. Про затвердження Державного стандарту підтриманого проживання бездомних осіб: наказ Міністерства соціальної політики України від 03.04.2015 р. № 372 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0458-15> (дата звернення 11.04.2023).
12. Про затвердження Державного стандарту надання притулку бездомним особам: наказ Міністерства соціальної політики України від 13.08.2013 р. № 495 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1447-13> (дата звернення 11.04.2023).
13. Про затвердження Державного стандарту соціальної інтеграції та реінтеграції бездомних осіб: наказ Міністерства соціальної

- політики України від 19.09.2013 р. № 596 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1671-13> (дата звернення 11.04.2023).
14. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг: наказ Мінсополітики від 23.06.2020 р. № 429 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> (дата звернення 11.04.2023).
15. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги профілактики: наказ Мінсоцполітики України від 10.09.2015 р. № 912 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15#Text> (дата звернення 11.04.2023).
16. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги кризового та екстреного втручання: наказ Міністерства соціальної політики України від 01.07.2016 р. № 716 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-16> (дата звернення 11.04.2023).
17. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги представництва інтересів: наказ Міністерством соціальної політики України від 30.12.2015 р. № 1261 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0127-16> (дата звернення 11.04.2023).
18. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15> (дата звернення 11.04.2023).
19. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я : Закон України від 03.12.2020 р. № 1053-IX URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20?find=1&text=%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D0%BC#Text> (дата звернення 11.04.2023).
20. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення 11.04.2023).
21. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціального супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці: наказ Мінсоцполітики України від 21.09.2016 р. № 1044 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1359-16#Text> (дата звернення 11.04.2023).
22. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації): наказ Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 р. № 892 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16> (дата звернення 11.04.2023).